

Макитланы
Алихан

6+

НЮР
CLASSIC

4

2015

ISSN 0207 - 6543

1-чи апрель – Къанатлыланы кюню

Къулийланы Къайсын

Къонуп жашил терекге,
Жырлагъан къанатлычыкъ,
Къууан да, жаша кѣпге,
Кѣп жазлагъа саулай чыкъ!

Сени къууанчынг – жашил
Жаз, кырдык, чууакъ, жылуу.
Тиймейин, урмай киши,
Жырла, жаша кѣп жылны.

Мен да, наным да санга
Энтта кѣп тынгылайыкъ,
Сен, терегинг да саулай
Тургъаннга къууанайыкъ!

Жаз жашиллик, къанатлы
Бююн да биргебизге.
Болса да ачы, татлы,
Жашау – саугъады бизге!..

КУКУК

Алийланы Умар

Тура-туруп, сынды сууукъ,
Жазгъы кюннге ачды эшик.
Жауун тохтап, чыкъды кукук,
Эшитмеген муну эшит:

«Кукук, кукук, кукук, кукук,
Чыкъдым кюннге, болуп сууукъ,
Кукук, кукук, кукук, кукук,
Чыкъма ишге, къапмай бир жукъ!»

Чапракъ, чырпы, жауун тамчы
Жанар кюнде эм жылтырар,
Жазны кюнюн бизге ачыл,
Талада кукук жырлар:

«Кукук, кукук, кукук, кукук,
Чыкъдым кюннге, болуп сууукъ,
Кукук, кукук, кукук, кукук,
Чыкъма ишге, къапмай бир жукъ!»

Къакъ кийимни, кюннге атып,
Жуу бетинги, чыкъда – сууунг,
Турма, хомух, кѣпге жатып,
Къычырады санга кукук:

«Кукук, кукук, кукук, кукук,
Чыкъдым кюннге, болуп сууукъ,
Кукук, кукук, кукук, кукук,
Чыкъма ишге, къапмай бир жукъ!»

СОСУРУКЪ ЧАРХ ОЮНДА

Нарт батырлары арасында бек кырыулу болмаса да, Сосурукъ бек акылы, уста амалчы батыр болганды. Аны ючюн нартлары бир кыаууму Сосурукъну суймегендиле, аны ёлтюрюр амал излегендиле. Ол мурат бла чарх оюн этерге оноулашхандыла.

«Чарх оюн боллукъду. Ол оюннга кыатышыргыа суйген Чынгыл тауну кыатына келсин», – деп билдиргендиле.

Кеслерине базынган нарт жашла барысы да алайгыа жыйылгандыла. Ары Сосурукъну да чакыргандыла.

Оюн былай болганды: нартла Чынгыл тауну башындан бек ауур, бек уллу, узунлугу кычырым болган, тегерегине жантау жетмеген темир чархны энишге тенгеретген заманда, биреулен, тюбюнде туруп, тенгереп келген чархны алгыа мангылайы бла, аны ызындан кьоллары бла, бек артда уа кёкореги бла уруп, ызына кыайтарыргыа керек болганды.

Оюн башланганда, жашла, кеслерин саклап, алгыа чыгаргыа унамагандыла. Аланы аман акылыларын билмей, Сосурукъ алгыа чыкганды.

Сосурукъну ёлтюрюрге юрешген нарт кыауумну жашлары тауну башына чыкгандыла, чархны да ары чыгаргандыла. Сосурукъ тауну тюбюне барганды, аяклары кыаты тирегенди, мангылайын чарх келлик жанына айландырып тохтаганды.

Чархны башындан тенгеретгендиле. Ол терк келе эди – от чакдырып, кыяланы оюп, ууатып, ташланы ун этип. Сюелип турган Сосурукъ, мангылайы бла уруп, чархны артха кыайтарганды. Экинчи кере уа кьоллары бла кыайтарганды, ючюнчю кере кёкореги бла уруп, тауну башына чыгарганды. Нартла сыйир-тамаша болгандыла.

Оюнлары бошап, жол бла кетип

барганлай, Сосурукъ бир алтын жюзюк тапханды. Аны алып, хуржунуна салганды. Юйге келип, оюнда хорлаганыны юсюнден хапар айтханды:

– Чарх мени кыатмаган тобукларыма тиймесин ансы, ол оюн бла мени бир киши хорламаз, – дегенлей, жолда тапханы эсине тюшюп, – мен бююн бир ариу жюзюк тапханма, кыарачы бери, – деп, Сатанайгыа кёрпозтюрге умут этип, хуржунуна узалганды.

– Угъай, ол жюзюк тюйюлдю, сен жюзюк тапмаганса – сен кесинги башынга палах тапханса. Кёрпозтчю, кыаллай жюзюк эсе да, бир кыарайым, – дегенди Сатанай.

Сосурукъ аны чыгарып, Сатанайгыа кёрпозтеме десе, ол а хуржунундан думп болуп кыалганды. Ол заманда Сатанай Сосурукъгыа былай айтханды:

– Энди сен нартлары чарх оюнларына барсанг, эки аягынгы да кырккырыкдыла.

– Бир заманда кьоркьуп, затдан артха турмаганма. Мен андан кьоркьсам, нарт тукьумну бетин жоярма, тамбла башыма жаулукъ кысып, орамгыа алай чыгарча болурма, – дегенди Сосурукъ.

Сосурукъну дагыда чарх оюннга чакыргандыла. Чархны тенгеретгендени ичинде Сосурукъну хуржунуна тюшген жюзюк (ол обур эди) болганды.

– Энди чархны эки тобугуна тиерча жибермесегиз, аны кыалган саны битеу кьурчду, жукъ да этерик тюйюлсюз, – деп юйретген эди ол.

Сосурукъну кьоркьуулу, кыарыусуз жери кыалайы болганын билгенде, нартла: «Энди чарх оюн алай боллукъду, – дегендиле, – чархны тобукла бла уруп, артха кыайтарыргыа керекди».

Чархны жиберген нарт жашла:

– Сосурукъ, энди тобукларынг бла уруп тый, – деп, кычыргандыла.

Чарх, аллындагы кыя жукланы оя, ташланы юзmezча ууата келип, Сосурукну тобукларына тийгенди да, аны эки тобугун сындырганды. Чархны тэнгереттенле аны алайда кыюп кетгендиле.

Алайга учуп бир уллу кыуш келгенди. Сосурук андан:

– Сатанайга бар да, мени былай болуп турганымы айт. Аны этсенг, нартла санга суйген ашыгы ашатып, дуняда алай кыубултуп жашатырла, – деп тилегенди.

– Бармам. Сен агыагда жаныуарланы кырып, манга бир аууз кыабын кыоймай, алып кетиучюнпо унутханмы этгенсе, жигит Сосурук? – деп жууап этгенди кыуш.

Аны ызындан кыоян келгенди. Сосурук:

– Кыоянчык, сен да жаныуарладан кыоркыа айланыучу бир жарлыса. Барып, нартлагыа мени былайда бутсузболуп турганымы айт. Мен сени жа-

ныуарладан сакыларма, – дегенди.

– Угыай, кыоркыган этеме, – деп, кыоян алайдан кыачып кетгенди.

Бек ахырында кыпорчюн келгенди.

– Кыанаттыланы бек сыйлыларынданса сен, мени тобуксуз болуп турганымы, барып, Сатанайга билдир, – деп тилегенди Сосурук.

– Мен сизни алтын алмала битген терегизге кыонуп, алмаларын жерге кып кере агыызганымда да, сен мени садакы бла атмагыанса, нарт батыр Сосурук! – деп, кык кыпорчюн, желден эсе терк учуп, Сатанайга жетгенди да, анга былай айтханды:

– Тыюполеди Сосурукну кыаны, йзен кыандан толганды!

Кыуртха Сатанай Сосурукну кыатына мычымайын жетгенди. Аны ууалган тобук сюеклерин бирге жыйганды, жамаганды, кеси этген балхам дармандан да сюртгенди. Сора биргесине нарт элине алып кетгенди.

Сур. Тыппеланы Айнураныдыла,
18-чи школ, Налыник ш.

Сур. Гаджикурбанланы Илхамныдыла,
1-чи школ, Экинчи Чегем.

Халкъ санаучукъ

Бардым, бардым таулагъа,
Тау башында – бир къала,
Ол къалада – тохана,
Тоханада – беш толкю,
Хар биринде – бир гюттю,
Гюттюлени мен къалдым,
Тюлкюлеге эт атдым,
Ала этлени ашалла,
Оюн къурап башлалла.

1-чи апрель – Кюлкюню кюню

1-чи апрельни кюню адамла тюрлю-тюрлю алдаула бла, оюнла бла бир бирлерин сөйирсиндиргөн, кеслерини эссизликлерине кюлгөн байрамды. Бу байрамны, ол рузламалада (календарылада) болмаса да, хар ким да сюеди. Бу байрам юч жюз жылдан бери унутулмай да андан келеди, баям. Кюлкюню кюнюнде жаланда бир затны эсигизде тутугъуз – ойнагъан, адамны жанына тиймезча, аллай оюнла, алдаула къурагъа керекди!

1-ЧИ АПРЕЛЬ

Кертиланы С.

Биринчи апрель кюню –
Ол кюнюдю кюлкюню,
Къууанчлы алдаулары,
Ётюрюк сыйлаулары...

Унутуп аны, Мекер,
Чайына атды шөкер.
Чай а не? Болду тузлу!
Татраңдан толду аузу!

Разият чабып келсе:
«Кеч къалдым школгъа!» – десе,
Сагъатдан артыкъ алда,
Заман барды жукъларгъа...

Фазилат да ётюрюк
Къурады: – Кётюрюлюп,
Суу ашайды жагъала!
Ой, чабыгъыз къараргъа!

– Нек турасыз? – деп, Таукъан
Къычырды, – Юйде болгъан,
Бери чыгъыгъыз! Бизге
Юч къонакъ келди бирге...

– Чуругъунг, къара-къара,
Бири – мор, бири – къара! –
Осагъат тохтап жолда,
Къарады эншге Хожа...

– Хар кимни кюлдюрюучю,
Оюнла жюрютюучю
Кюндю бююн, – деп, – байрам!
Ышарады Мариям.

БИЗНИ ЮБИЛЯРЫБЫЗ

Жулабланы Алийни жашы Юзейир 1930 жылда Чөгөм ауу-зунда Жууунгу элде туугъанды. Ол элде ёсгөнди, окъугъанды. Миллети бла бирге 14-жыллык жашчыкылай кёчгюнчюлюк-ню сынагъанды. Къазах университетде тил жаны бла билим алгъанды. Анда аспирантурагъа да киргенди.

Сюргюнден къайтхандан сора, Юзейир Хушто-Сыртда школну директору болуп, талай жыл ишлегенди. 1970 жылдан башлаб' а, солугъа кетгинчи, «Эльбрус» китап басмада урунганды.

Жазычулукъ иш бла Юзейир 1960 жыллада кюрешип башлагъанды. Ол иги көсөк китапны авторуду. Энчи сабийлеге аталып, аны «Чирчикле», «Эртте биреу бар эди...», «Тергеп бир кёр» деген китапларын сиз кесигиз да уста биле болурсуз. Дагъыда Жулабланы Юзейир бир къауум окъуу китапны авторуду.

«Нюр» журналны редакциясы, кесини, окъуучуларыны атындан да Юзейирни юбилейи бла алгъышлай, анга саулукъ, насып, узакъ ёмюр, жюрек ырахатлыкъ тилейди.

«Нюр» журналны редакциясы.

УЯЛДЫМ

Устасыбыз, къатыма бир жугъурбет къызны келтирип:

– Шахардан кёчюп келгендиле, сени къатынга олтур-лукъду, – деди.

Тюз къонгуроу къагъылганлай, сабийле аны ортагъа алдыла. Андан-мындан тюрлю-тюрлю соруула соруп, таныша башладыла. Ол жалаңда «5»-леге окъугъанын хапарлай эди. Мени кюллюпом келип: «Къоймазса ол жапынг бла уа!» – деп турама ичимден.

Къысхасы, къызны мени къатыма олтуртханларына ыразы туюл эдим.

Дерс башланды. Жазыу иш этерге керек эдик. Кёз къый-ырымы жетдирсем, къыз, назик бармакъчыклары ийиле, аяусуз жазады. Мен да кюрешеме жазаргъа. Бир заманда ручкасыны пастасы тауусулуп къалады. Амалсыз болуп, манга-манга къарайды. Къалам ёзек тилерге уа базынмайды. Аны мени къатыма олтуртханларын онгсунмагъанымы биле болур эди. Къызны иги кесек жазгъанын кёрюп, устаз башын сылады. Ручка келтирип да берди. Манга уа жукъ айтмады.

Эки сагъат жазарыкъ эдик да, сабийле кире-чыгъа айлангынчы, Жаухаратны дефтерин букъдуруп къойдум. Дефтерлени жыйгъанда, аныкы табылмады. Жаухарат

шошчукъ жилияп тебиреди. Алай боллугъун ким билсин, къоркъа башладым.

– Ахмат Ибрагимович, дефтерими тапмайма, – деди ол, къолун кѣтюрюп.

– Жазып бошагъанмы эдинг?

– Хау.

– Жарсыма, охо, табылыр. Бери чыкъ да, кѣлден берилгенни айт.

Энди ючюнчю дѣрс бара эди. Къыз, жилиямукъларын сюртюп, класс къанганы аллында сир къатып тохтады. Устазыбыз айт деп белги берди. Ол назмуну кѣлден алай шарт, алай кесгин окъуду, сабийле ауузларын ачып, сейир болуп къалдыла. Бошагъандан сора да, биз асыры солуусуз болуп тынгылагъандан, классда чибин учса, эшитилир эди.

Талай заман озду. Четвертъни аягъы болуп келѣ эди. Къоншубузда бир жангыз къарт жашаучу эди. Къарт, эрттенликде келип, чыкъ къуругъунчу, ыржыны чалмай амалынг жокъду деп, эки аягъымы бир уюкъгъа сукъду. Угъай дерге болмай, тюшге дѣри аны ыржысын кючден чалып бошадым.

Мени да школ аллына жетгеним –

къонгуроу да къагъылгъаны болду. Биринчи дѣрс биягъы Ахмат Ибрагимовични дѣрси эди. Устазыбыз классха кирип келди да, адепли салампашып, олтуругъуз деди. Ахым кетип олтурама.

– Зауалпыев... Юйге не берилген эди?

Тынгылауну басыпма. Сын ташча сюелеме.

– Ауузунгда къууутунгму барды? Огъесе окъумагъанмыса?

Башымы къымылдатдым, угъай деп. Атам айтыучу къыланчкъуйрукъ «2»-ни къуйругъу кѣзюме кѣрюндю. Кѣлюм толду.

– Ахмат Ибрагимович! – Кѣз къыйырым назик билекчигин кѣтюрюп тургъан жугъурбет къызгъа жетди. – Ол бююн дѣрслерин эталмагъанды. Тюшге дѣри къоншу къартларыны ыржыларын чалгъанды.

Устаз манга ышарып къарагъанча кѣрюндю, «2» салмады.

Къызны дефтерин букъдургъаныма, артыкъ ручкамы жазаргъа бермегениме асыры уялгъандан, жѣрге кирлик болдум.

Сур. Кушхова Маринаныдыла,
18-чи школ, Нальчик ш.

Сур. Трамланы Лейланыды,
18-чи школ, Нальчик ш.

Светлана Вьюгина

КЪАРГЪА ЖЫРЛАЙДЫ!

Бизни дачабызда къаргъала жашамайдыла, мында башха чыпчыкъла бийлик этедиле. Кертиди, мени шуѳхум Егор айтханнга кѳре, былайдан узакъ болмагъан агъачда къара къаргъала да бардыла – уллу, кючлю къанатлыла.

– Мында уа къаргъала нек жокъдула?
– деп сордум мен Егордан.

– Къаргъала шахарда жашаргъа сюедиле, алагъа аш тапхан анда тынчды. Сюемисе, Богородск шахаргъа барсакъ? Анда илляула этедиле. Дима, мени аппам, бюпон тошден сора ары бояу алыргъа барлыкъды. Ыннам да барлыкъды. Сен да биргебизге кел. Сюе эсе, атангы да ал. Охому? Анда къаргъалагъа да къарарбыз...

Атам сакъал-мыйыкъ жолюучю жерге кирди. Егорну аппасы бла ыннасы, бурууларын бояргъа деп, базаргъа бояу алыргъа кетдиле. Егор машинада аппасыны жерине – руль артына олтурду да, жукълап къалды. Мен а, тюкен къатында халылагъа тагъылып тургъан шарлагъа къарай, заманымы ашырама.

Артда мен, машинадан чыгып, подъездге кирген жерде агъач шинтикге олтурдум.

Юлкую тюбюнде ким эсе да бар эди. Ол, ары-бери бара: «Ту-ту! Ту-ту!» – деп

къайтара эди. Да бу къаргъады да! Къаргъа учуп, юйге кирген жерде жапмачыкъгъа олтурду да:

– Кар-р-р! – деди.

Мен анга гыржын бурхучукъ атдым. Ол аны чурасы бла сѳрмѳп алды да, энтта да бѳр дегѳнча, жангыдан:

– Кар-р-р! – деди.

Гыржынымдан дагъыда анга юлюш этѳрге тошдю.

Артда уа, манга къарай кѳтип, къаргъа:

– Ка-а-а-а-а-а! – деп, жырлады.

Аны кѳзлери бѳк къууанчы эдиле, ол, чурасын да ары-бери этѳ, кюле тура эди.

Аны кѳрюп, мен да кюлдум. Къаргъаны жырлагъанын да жаратдым, сора гыржынчыгъымы къалгъанын ол жырчы къаргъагъа бѳрдим.

– Сау бол, къаргъа!

БАЛЫКЪ-БАШЫ

Джаболаны Зуля,
18-чи школ

Бу жайда биз юйюрюбюз бла, палатка да, кѳп азыкъ да алып, Балыкъ-Башына баргъанбыз. Анда табийгъат бѳк ариуду. Кече анда бѳк сууукъ эди. Балыкъ-Башында кѳп тюрлю нарзанла бардыла, аланы хар бири тюрлю-тюрлю ауруулагъа жарайдыла, бир жерден а бѳк кѳп нарзан чыгъады. Адамла аны сууун кѳл этип, анда жуунадыла. Сууну жылылыгъы 23 градус болады. Мен да анам бла, эгечим бла анда хар кюнден жууна адик.

Балыкъ-Башында бѳк ариу уллу чучхурла бардыла. Биз аланы къатында суратха да тошгѳнбиз. Хар кюнден биз, тау башына чыгып, андан энишге къарай адик. Андан къарасанг, сейирлик адам сыфатла кѳресе. Ала вулкандан сора къалгъандыла дейдиле. Кѳргѳн аланы адам ишлеген сунарыкъды.

Биз ары энди жайда дагъыда барлыкъбыз.

12-чи апрель – Космонавтиканы кюню

Маммеланы Ибрагим

АНГА «НЮР» ДЕП АТАРЫКЪМА

Ёсюп, ёсюп, уллу болсам,
Иги окъуп, билим алсам,
Космос кеме ишлерикме,
Аны кёкте жиберликме.

Сора кесим учарыкъма,
Жангы жұлдуз ачарыкъма.
Аллай жұлдуз ачарыкъма,
Анга «Нюр» деп атарыкъма.

Къачан сойсек, барып, къонуп
Къалырча жұлдузбузгъа,
Жай каникулда уа солуп,
Бурулурча ызыбызгъа.

Нюрюн берип турсун бизге,
Элибизге, жерибизге,
Ахшы устазларыбызгъа,
Сора — «Нюр» журналыбызгъа.

ЖАЗ КЕЛДИ

Бузла эрий, куртла бола аздан-аз,
Жылы хауа ауушдура сууукъну.
Жууукълашды энтта бир кезиулю жаз,
Хар инсанны эте ахшы умутлу.

Хыны къыш да энди болгъанды къымсыз,
Тау башлагъа жанлай, артха атлайды.
Жашил жазны ал атлысы гергежыз,
Ариу жырлай, «сююмчюлюк сакълайды».

КЪУДУРЕТИ АЛАЙДЫ

Жер жылынып, уянганды табийгъат,
Баппаханчыкъ суу жагъада чакъгъанды.
Къууат тапханд жанлы, жансыз – хар бир зат,
Жашил кырдык жерни юсюн жапханды.

Къаргъа-къузгъун уя ишлеп кюрешед,
Кёкенледен кукук «алдап» къычырад.
Кёк кюкорей, къыш бла жазны юлешгенд,
Тауда кийик баласына макъырад.

Гурт тауукъ да ингирликде, сагъайып,
Юй жанында жожеклерин «санайды».
Талачыкъда, ойнай келип, бузоучукъ:
«Чап да жет!» – деп, нёгерчигин сакълайды.

Насыплыды быллай чакъдан кюч алгъан,
Ана тилинде къууанчлы жырлайды.
Хар кимге да жашау алпы болалгъан –
Сейир жазны къудурети алайды.

Созарукъланы Норий,
къарачайлы жазыучу

Жылны хар бир чагъын кезиу келтире,
Берекетли жер тегерек бурулад.
Бёленгенча биринчи соймекликге,
Алтын чирчик бутакъчыкъда къубулад.

Эрикгенланы Асият,
къарачайлы жазыучу

Битеу дуняда халкъланы эрттеледен бери да кюлдюрюп тургъан адамгъа Насра Хожаны санаргъа боллукъду. Аны атын эшитгенлей окъуна, ким да ышарып башлайды. Бирле аны атына Хожа эфенди дегендиле, бирле молла дегендиле. Тюрк миллетледе уа аны аты Хожа Насреддин деп жюрюйдю. Тюрклю алимле айтханнга кёре, Насра Хожа кеси да Тюркде туугъанды. Анда Сивхисора деген элде юсюнде да: «Былайда 1208 жылда туууп, 1284 жылда Акшехирде ёлген Насреддин жашагъанды», – деп жазылынган таш табылгъанды.

Жыл сайын Акшехирде Насра Хожагъа аталгъан байрам фестиваль бардырылады. Анда бек кюлкюлю хапар айтып, ким хорласа да, анга саугъагъа «Хожа Насрединни алтын эшеги» деген статуэтка бериледи.

Насра Хожаны акъыл бла жарыкълыкъ бирге жюрюген хапарлары эрикдирмейдиле, аз да болмайдыла. Алагъа халкъ кьоша-кьоша баргъандан болур. Эки ёмюрден артыкъ заманны ичинде аны хапарлары дуняны кёп жерлеринде айтылгъанлай келедиле.

КИШТИК

Хожа базардан харбыз алып келгенди да, ингир ушхуурда ашарма деп, аш юйде столгъа салып кьойгъанды. Ингирде кьараса, харбыз жокъ. Желкесин кьашыгъанды да, экинчи кюн да харбыз алып келгенди. Биягъы иш тюз алай болгъанды. Ол заманда Хожа:

– Манга харбыздан юлюш нек кьоймагъансыз? – деп соргъанды юйдегилерине.
– Да кимге жетгенди юлюш? – деп, сейирсингенча этгенди кьатыны. – Бир киштик тюзелгенди да, алып кетеди.

Ол сёзлени эшитген Хожа отун жарыучу балтасын алып, кюбюрге сукъгъанды. Аны кёрюп, Хожаны кьызы, тамашагъа кьалып:

– Атам, не этесе? – деп соргъанды.
– Киштик алып кетип, балтасыз кьалырма деп кьоркъама, – дегенди Хожа.
– Балтаны киштик алып, башынамы урады? – деп, сейирсингенди кьатыны.
– Беш сом тургъан харбызны кьоймагъан киштик манга томенлик балтаны кьоямыды?

ИЕСИЗ МАЛ

Насра Хожаны эшеги тас болгъанды. Хожаны, аны излеп, жетмеген жери кьалмагъанды, алай эшегин табалмагъанды.

– Сен кьайры табарыкъ эдинг? Шо жангыз эшекге да иелик эталмайса! – деп, тырман этгенди кьатыны.

– Алай эсе, игиди, – дегенди да, ёпкелеген Хожа андан ары эшекни излей чыкмагъанды.

Бир ненча кюнден Хожаны эшегин бёрю ашап, аны кьалгъан-кьулгъанлары табылгъандыла. Ол ачыу хапарны эшитип, Хожаны кьатыны жарсыгъанды.

Андан аз жарсымагъан Хожа:

– Да не эди да? Иесиз малны бёрю ашагъанына нек сейирсинесе? – дегенди.

ЭЛБЕРЛЕ

Жанлыдан жансыз туады,
Жансыздан жанлы туады,
Къуймакъ этсенг аладан,
Аз болурла балала!

(Тәуләгә бәләкәт.)

Ол кәп жумушха жарайды,
Туугъанлай окъуп башлайды!
Билимли деб а анга
Киши айтмайды мында!

(жәтә)

(Толук.)

Багъалыды териси,
Хыличиди иеси,
Киреди гедешлеге,
Къарачы бу ишлеге!

Бутакъ-бутакъ мюйюзлери,
Кәк кырдыкдан кийизлери.
Ол эчкилени бириди,
Тау башы аны жериди.

(Жүзүлүшү.)

(нәждә)

Сюрюу аллында жорюучю,
Сюрюуге жол кәрпозтюучю,
Къая жолчукъла сайлайды
Къая башындан къарайды.

Атабийланы Аминат,
Огъары Малкъар.

АЛДАЙДЫ ЖАУУН

Жауады, тохтайды жауун,
Къарачы аны алдауун:
Арбаз да сыйпалмай къалды,
Анда да жауун чырмады.

Жауады, тохтайды жауун,
Къарачы аны алдауун:
Бахча да ишленмей къалды,
Битеу бахчаны ханс алды.

Жауады, тохтайды жауун,
Къарачы аны алдауун:
Юсюм жибиди да къалды,
Анда да жауун алдады.

Жауады, тохтайды жауун,
Охо, тохтагъынчы жаусун.
Биледи ол не этерин –
Кимни жибитип кетерин.

ЧОКАЙБАШ ЧЫПЧЫКЪ

*Улакъланы Хадис,
Кенделен зл.*

Учуп баргъан чокайбаш чыпчыкны бѣркую юлкую ичине тюшюп кетди.

Чокайбаш чыпчык, юлкуюге къарап:

– Юлкую, юлкую, мени бѣркуюю алып берчи, – деди.

– Сени бѣркуюню алгъан угъай, кѣсим тургъан жеримден тебалмай турама, – деди юлкую.

– Алаймыса, мен эчкилеге айтып, ашатайым сени, – деди да, чокайбаш чыпчык эчкилеге кетди.

– Ма анда бир ариу ёсюп титилген юлкую барды, былай турмай, аны ашاپ, зауукъ этсегиз а?

– Юлкуюлени ашагъан угъай, улакъларыбызны кѣторалмай айланабыз, – дедиле эчкиле.

– Бѣркуюлеге айтып, сизни ашатайым, – деп, чокайбаш чыпчык учуп, бѣркуюлеге жетди.

– Бѣркуюле, бѣркуюле, сизден энишгеде бир семиз эчкиле айланадыла, аланы ашاپ, зауукъ этсегиз а?

– Эчкиле ашагъан угъай, дорбунларыбызны къазалмай турабыз, – деп, жууап бердиле бѣркуюле.

– Жылкычыгъа айтайым да, сизни ушок бла уруп ёлтюрсюн! – деди да, чокайбашчык жылкычыгъа учуп жетди.

– Жылкычы, жылкычы, энишгеде къол ичинде бѣркуюле дорбунла къаза турадыла, бар да, аланы ёлтюрюп, терилерин ал, – деди.

– Бѣркуюлени ёлтюргенни къой, тас болгъан жылкымы табалмай айланама, – деп, жарсыды жылкычы.

– Сен жылкыны тас эттенинги байгъа айтайым! – деди да, чокайбаш чыпчык байгъа кетди.

– Байбай, жылкычынг, жылкылары тас этип, тапмай айланады. Аны бир туюсенг, иги боллукъ ади.

– Жылкычыны туюген угъай, быдыр жаууму кѣторалмай, кыйналып турама, – деди бай.

– Чычханлагъа айтып, сени къарынынгы тешдирейим, – деп, чокайбаш чыпчык чычханлагъа барды.

– Аны быдырын тешген угъай, сабийлерибизге уя къазалмай, кыйналып турабыз, – деп, чычханла гузаба этдиле.

– Киштиклеге айтып, сизни къырдырайым! – деп, чокайбаш чыпчык киштиклеге учуп жетди.

– Чычханланы къыргъан угъай, итледен къоркъуп, терек башындан тюшалмай турабыз, – дедиле киштикле.

– Сабийлеге айтып, бу терекле тюбюнде от жандыртайым, – деп, чыпчык сабийлеге учуп кетди.

– Киштикни отха койдюрген угъай, оюннга берилип, бузоуларыбызгъа къараялмай айланабыз, – дедиле сабийле.

– Аналарыгъызгъа айтайым да, аланы сизге къозутайым, – деди да, чыпчык сабийлени аналарына учуп кетди.

– Сабийлеригиз, оюннга берилип, бузоуларына къарамайдыла. Нек туюмейсиз аланы?

– Аланы туюген угъай, жонюбюзню жууапмай турабыз, – дедиле аналары.

– Желге айтып, сизни жонюпозню учуртайым, – деди да, чокайбаш чыпчык желге учуп кетди.

Желни уа къолу-жолу бош, этерге иши жокъ, жетип келип, сабийлени аналарыны жонлерин учуруп, алып кетди. Анала сабийлерин туюдюле, киштикле чычханланы къырдыла, чычханла байны быдырын тешдиле, бай жылкычыны туюдю, жылкычы бѣркуюлени къууду, бѣркуюле эчкилени къуудула, эчкиле юлкуюлени ашадыла. Андан сора чокайбаш чыпчык бѣркуюн тапды. Ол кюнден бу кюнге дери, ол бѣркуюн, башындан тюшюрмей, кийип айланады дейдиле.

КЯЗИМ ХАЖИГЕ КЪАСЫДА

Алтууланы Зухра,
3-чю шкоп, Нальник ш.

Назму сѣзню мурдор ташы –
Халкъыбызны закий жашы,
Кѣп айландынг, кѣп жорюдюнг,
Сен ахшы, аман да кѣрдюнг.
Халкъынга ѳкюплюк этдинг,
Мухажирлик жолну кетдинг,
Аллах Утала онг берип,
Хажи даражагъа жетдинг.
Низамини, Физулини
Кюйлери жарсытды сени:
Жарсыулары аналаны,
Сезимлери балаланы,
Фархад Ширинни сюйгени,
Тахир-Зухраны кюйлери
Кирдиле назму сѣзюнге,
Шаркъда кѣрюнюп кѣзюнге.
Бузжигитте да жиядыңг,
Санап, жорекле кыйнадыңг.
Тюз жаралы жугъутурлай
Болду жанынг, кѣре туура
Анда-мында да зулмуну.
«Арты боллукъмуду муну?!»

Сынамады насып хакъын,
Алан халкъынг, жууаш халкъынг.
Миллет кѣрген зарауатлыкъ,
Ата журтдан узакъ атып,
Жаралы жугъутур болуп,
Келди халкъынг азап жолну.
Ачлыкъ, суусаплыкъ да кысыды
Таулу къартны, жашны, кызыны...
Ана – тиширыу кыйналды,
Алай Аллахха ийнаңды,
Сен этген зикирни къатлай,
Киши жерлеринде атлай...
Халкъынга таукеллик бердинг,
Сен аны къанаты эдинг!
Сени къадар бизден алды,
Киши жерде оба салды...
Алай, къоюп къоймай аңда,
Къайтарды миллетинг артха.
Ата журтда оба этди,
Сени бизге жууукъ этди.

СЫНЖЫР ОЮН

Бу оюнну ойнар ючюн, сабийле эркин талагъа чыгъадыла. Ойнагъанланы саны алтыдан аз болмайды, андан кѣп болургъа уа боллукъду.

Сабийле эки жыйыннга юлешинедиле. Эки жыйын да бир бирге бетлешип, бир бири къолларындан тутуп, тизилишип сюеледиле. Аралары тогъуз-он метр болады.

Бир тизгинде сабийле:

– Экибиз – эки жыйын,

Хорлагъан алыр сыйын.

Кимди сынжыр бузаллыкъ,

Кимди бизни хорларыкъ? – деп сорадыла.

Экинчи тизгиндегиле:

– Батырды хар бирибиз,

Сайлачыгъыз кесигиз! – деп жууаппайдыла.

Биринчи тизгиндегиле сабийледен бирини атын айтадыла. Сѣз ючюн:

– Балаллыкъ эсе, Нюзюр

Къарыуун, ючюн кѣрсюн.

Ол заманда сайланган, аты айтылгъан сабий, «сынжырны» къарыусуз жерин излеп, кесин ол къаршчы тизгинге урады. Ол, аны бир жерин юзсе, юзген жеринде сабийледен бирин алып, кеслерини жыйыннга къошады. Юзмесе уа, артха кеталмайды, кеси алагъа къошулуп къалады.

Алай эте барып, адамы жангыз къалгъан жыйын хорланганнга саналады.

Оюнугъуз зауукълу болсун!

КЕЛИГИЗ, БИР КЮЛЕЙИК

Ыннасы Къууан-ха: «Къозучугъум, улакъчыгъым, къоянчыгъым...» – деп селешеди. Аны эшитип, жашчыкны нёрлерини колгенлерин, ыннаны эриклегенлерин жаратмай турган Къууанч, ынна аны биягъы алай ийнакълап башлагъанлай:

- Ынна, мени къулакъларым уллуламыдыла? – деп сорады.
  - Угъай, балам. Тюз да атангы къулакъчыкълары – чокъуракъчыкълары. Бек ушайса атанга! – деп, къууанады ыннасы.
  - Тишлерим а хырезлемидиле? Эки ал тишим уллуламыдыла? – деп сорады Къууанч.
  - Угъай, балам...
- Ынна сёзюн айтып бошагъынчы, туудугъу:
- Да сора мен къояннга нем бла ушайма?!

Сабий садда сабийле сурат ишлейдиле. Саниятны жанында олтурган Ахмат, къызчыкны суратына къарап:

- Ма, къуймакъ десенг, къуймакы! Алай ушатханса, ашарыгъым окъуна келди да, – деп, баш бармагъын ёрге этип кёрпозтеди.
- Телимисе? – дейди къызчык. – Бу кондю. Кю-ю-ю!

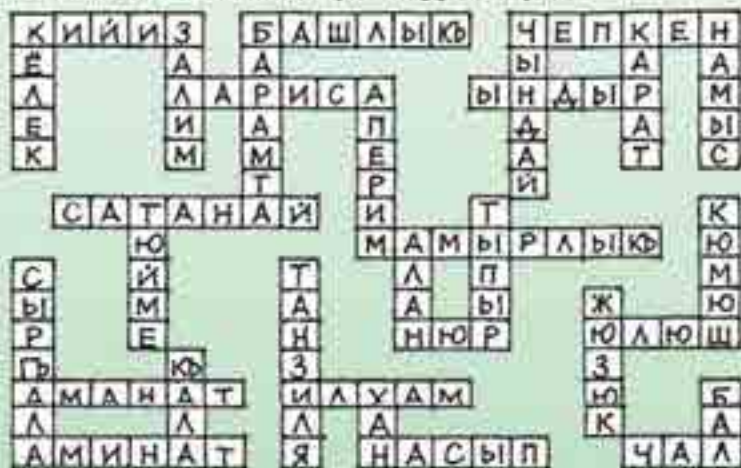
– Эсингде болсун жашым, эртте турганны эркек аты тай табады, – деп юйретеди атасы жашын. – Башхача айтсам, юлпоге, эртте турган чыпчык къурт табады. Ма аны ючюн, эринмей, эртте турургъа керексе.

– Ата, ол... къурт а тели туюлюмюдю – чыпчыкдан да алгъа турган?! – дейди жашы, соруулу къарап.

– Ол а, жашым, – дейди атасы, иги кесек сагъыш этип, жууап тапханына къууана, – ол къурт жатхан окъуна этмегенди. Баям, кече узуну кишини тынчайтмай, жагъын этип турганды!

«Нюр» журналны муну аллында номеринде басмаланган сёзберни жууаплары:

ТАНЫШАЙЫКЪ!

Мен Аккыланы
Заурма.

Мен а Папашланы
Эльдарма.

Ежемесячный литературно-художественный журнал для детей «НЮР» («Свет») № 4 – 2015 г.

Выходит
с января 1982 года

На бакирском языке

Учредители:
Госком КБР по печати и массовым коммуникациям – издатель,
Общественная организация «Союз писателей КБР».

Главный редактор
С.МУСУКАЕВА

Редакция:
Л. ЖАБИЛОВА
Л. ДЖАНГУРАЗОВА
Р. БОТТАЕВА
М. ТАБАКСОВЕ
Р. ШАВАЕВА

Художественный редактор
Л. ПАРОВЕВА

Ген. Л. Паровой

Свидетельство о регистрации
ПИ № ТУ07 - 00102 от 24.12.2014г.
Управление Федеральной
службы по надзору в сфере связи,
информационных технологий и
массовых коммуникаций по КБР

Подписано в печать
30.05.2015 г.
Выход в свет
30.04.2015 г.
Формат 60 х 90 1/8
Бумага мелованная
Гарнитура авторская
журнальная рубриками
Печать офсетная
Усл. кр.-отт. 8
Усл. печ. л. 2.
Уч.-изд. л. 2,7
Тираж 1300 экз.
Знак 41
Искон 73908
В печать – цена свободная

Адрес редакции:
360000, г.Нальчик,
ул. Толстого, 6.
Тел.: 42-37-27;
42-14-19.
Адрес издателя:
360000 г.Нальчик,
пр.Ленина, 5.

Отпечатано
ООО «Тетраграф»
г.Нальчик, ул. Ленина, 53